

De Stemming van 10 april 2016

Ook deze week geen verschuivingen in politieke voorkeur. Er is weer sprake van een lange stabiele periode. Wel gaan we dieper in op het referendum van afgelopen woensdag met een indringende werking van de 30% opkomstgrens.

zetels	TK2012	03-04 2016	10-04 2016	Versch in 1 wk
VVD	41	24	24	
PvdA	38	8	8	
PVV	15	39	39	
SP	15	16	16	
CDA	13	18	18	
D66	12	13	13	
ChristenUnie	5	5	5	
GroenLinks	4	16	16	
SGP	3	3	3	
Partij voor de Dieren	2	4	4	
50PLUS	2	4	4	
Overig		0	0	
Totaal	150	150	150	
VVD+PvdA	79	32	32	

Vorige week gaf ik aan dat 25% van de kiezers zeker zou opkomen en dat het onduidelijk was hoeveel kiezers er meer op zouden komen. Ik gaf aan dat ik, met name door de 30% opkomstgrens, de kans niet groot achtte dat de opkomst boven die grens zou uitkomen. Een behoorlijk deel van de potentiële voorstemmers gaf namelijk aan niet op te komen als zij ervoor konden zorgen dat de 30% grens niet gehaald zou worden. Gerelateerd aan die minimale opkomst van 25% gaf ik aan dat dan het aandeel tegenstemmers 66% zou zijn. Naarmate de opkomst hoger zou worden zou dit percentage lager worden, maar zeker niet onder de 50% zou eindigen, schreef ik vorige week op.

Allereerst de groep zeker kiezers van vorige week naar het huidige stemgedrag en de werkelijke opkomst op basis van ongeveer 6000 ondervraagden. Naast de zekere kiezers van vorige week, zien we dat PvdA, D66, GroenLinks en CDA de grootste groep extra kiezers heeft gekregen die zijn opgekomen. (Alle 4 partijen die een "ja-campagne" hebben gevoerd).

	Allen	PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
Komt zeker op	25%	32%	23%	20%	19%	16%	25%	19%	22%
Is opgekomen	32%	34%	26%	29%	29%	30%	31%	30%	28%

Het aangekondigde stemgedrag naar politieke voorkeur is ongeveer gebeurd, zoals vorige week is aangekondigd. Door die extra opkomst van met name de kiezers van partijen met veel voorstemmers is het percentage tegenstemmers wat lager geworden dan de 66%.

	Opge- komen	PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
Gaf aan zeker te komen en "tegen" te stemmen	66%	98%	48%	37%	14%	15%	96%	9%	88%
Is opgekomen en heeft "tegen" gestemd	61%	98%	47%	42%	13%	19%	90%	14%	84%

De opkomstontwikkeling gedurende de dag is voor de 4 grote steden vergeleken met de Europese Parlementsverkiezingen van 2014. In die 4 gemeenten samen kwam in 2014 34,5% op, terwijl de landelijke opkomst toen 37% was. Vergelijken we die opkomstontwikkeling over de dag toen met die nu, dan valt op dat in Rotterdam de opkomst nu in de avond relatief lager was dan toen en in Amsterdam was dat juist relatief hoger. (Het aandeel tegenstemmers in Rotterdam was met 63% beduidend hoger dan in Amsterdam met 46%). Overall was de opkomst in die 4 steden aan het eind van de dag 7% lager dan in 2014. Gemiddeld in Nederland was de achteruitgang t.o.v. EP2014 5%.

Interessant is het om te zien hoe de opkomstgrens van 30% kiezers heeft beïnvloed bij hun keuze om al dan niet op te komen. Hieronder zien we de uitslag verdeeld over de dag. Bekend is dat er bij verkiezingen een verschil is in opkomstpatroon over de dag tussen werkenden en niet-werkenden. De werkenden komen meer in de ochtend en de avond op en de niet-werkenden meer verdeeld over de dag. Het patroon van woensdag jl. zag ook een duidelijk verschil naar tijdstip tussen voor- en tegenstanders. Voor 10 uur zien we 40% voor- en 59% tegenstemmers. Tussen 16-18 uur was die verhouding 32% voor en 67% tegen. Dat is gekomen omdat de potentiële voorstemmers, die toen nog niet waren opgekomen met name hebben gewacht tot na 19 uur. Tussen 20 en 21 uur kwamen vooral voorstemmers (61%). Geschat kan worden dat rond 20 uur de 30% grens opkomst is overschreden.

Stemgedrag verdeeld over de verkiezingsdag

	Allen	Tijdstip stemmen							
		<10 uur	10 -12	12-14	14-16	16-18	18-19	19-20	20-21
Voor gestemd	38%	40%	33%	36%	37%	32%	35%	46%	61%
Tegen gestemd	61%	59%	66%	63%	62%	67%	64%	54%	38%
Blanco gestemd	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Interessant is om vast te stellen welk deel van de voorstemmers, verdeeld over de dag, niet zouden opgekomen zijn, als ze wisten dat de opkomst zo dicht bij de 30% lag. De kiezers die het laatste uur kwamen en voor hebben gestemd gaven voor 57% aan dat ze anders niet opgekomen zouden zijn. Dat geven we ook aan in aantallen kiezers. Om onder de 30% opkomst uit te komen hadden circa 270.000 kiezers minder moeten opgekomen zijn.

29% van de opgekomen kiezers die "voor" hebben gestemd, dat zijn er 450.000 geven aan niet gekomen te zijn als men zeker wist dat de opkomst onder de 30% was gebleven. In dat geval zou 28,5% opgekomen zijn en de uitslag 69% tegen geweest zijn.

Wat had u gedaan als u wist dat de opkomst zo dicht bij de 30% lag

	Voorstemmers	Tijdstip stemmen							
		<10 uur	10-12	12-14	14-16	16-18	18-19	19-20	20-21
Thuisgebleven	29%	22%	24%	21%	33%	31%	29%	31%	57%
Aantal kiezers x 100.000	4,5	0,4	0,3	0,3	0,6	0,5	0,5	0,6	1,4

Maar andersom kan de berekening ook worden gemaakt. Hoeveel mensen waren er extra opgekomen als men vooraf zeker wist dat het opkomstpercentage boven de 30% was gekomen?

Als u zeker wist dat de opkomst boven de 30% was geëindigd was u dan opgekomen en wat had u dan gestemd?

	Allen	Stemt nu:							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
Had wel gekomen en voor gestemd	7%	0%	8%	10%	12%	9%	3%	10%	3%
Had wel gekomen en tegen gestemd	2%	6%	1%	1%	1%	1%	3%	1%	3%

Als deze groep wordt opgeteld bij de echte opkomst dan zou er een opkomst zijn geweest van 41%. En de uitslag zou een kleine meerderheid tegen laten zien van 53%. Ook dit overzicht toont aan wat voor een ingrijpende werking die opkomstdrempel heeft gehad.

	Bij 41% opkomst	Stemt nu:							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
Stemt tegen	53%	97%	36%	31%	11%	15%	83%	13%	77%

De opkomstgrens van 30% heeft een zeer oneigenlijk effect gehad op de uitslag. Als men zeker was geweest dat de opkomst boven de 30% zou geëindigd zijn dan was de opkomst 41% geweest en zou 53% tegen gestemd hebben. Als men zeker was geweest dat de opkomst onder de 30% was geëindigd dan zou de opkomst 28,5% geweest zijn en 69% tegen!

Men is nogal verdeeld over wat de regering met de uitslag moet doen. De antwoorden lopen behoorlijk parallel met het stemgedrag. Partijen met relatief veel voorstemmers vinden vooral dat het verdrag toch geratificeerd moet worden, al dan niet na het aanbrengen van wijzigingen. Niet ratificeren vinden kiezers van PVV en SP in meerderheid.

Wat vindt u dat de regering moet doen met deze uitslag?

	Allen	Stemt nu:							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
<i>verticaal gepercentageerd</i>									
Toch ratificeren	19%	8%	23%	26%	31%	43%	10%	34%	13%
Wijzigingen laten aanbrengen en dan ratificeren	30%	13%	47%	36%	48%	38%	28%	39%	39%
Niet ratificeren	42%	74%	23%	29%	14%	11%	52%	13%	39%
Weet niet/geen antwoord	9%	5%	7%	9%	7%	8%	9%	15%	9%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Maar 8% denkt dat het verdrag uiteindelijk niet wordt geratificeerd. Verschillen naar politieke partij zijn hier veel geringer.

Wat denkt u dat de regering gaat doen met de uitslag van het referendum?

	Allen	Stemt nu:							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50PLUS
<i>verticaal gepercentageerd</i>									
Ongewijzigd ratificeren	29%	35%	25%	26%	25%	27%	36%	20%	54%
Gewijzigd ratificeren	50%	45%	62%	58%	64%	55%	42%	58%	30%
Niet ratificeren	8%	11%	6%	1%	7%	3%	10%	6%	11%
Weet niet/geen antwoord	12%	9%	7%	15%	4%	14%	12%	16%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Alleen de toevoeging dat Oekraïne nooit lid van de EU zal worden is voor 32% voldoende om het verdrag te kunnen ratificeren. 49% vindt dat niet het geval.

Stel dat de regering in het verdrag laat opnemen dat Oekraïne nooit lid van de EU zal worden, vindt u dan dat het verdrag kan worden geratificeerd?

verticaal gepercentageerd	Base	Stemt nu							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50Plus
Ja	32%	30%	47%	39%	30%	42%	29%	36%	43%
Nee	49%	57%	40%	43%	42%	40%	51%	46%	49%
Weet niet/geen antwoord	19%	13%	12%	18%	28%	18%	20%	17%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

SP en D66 worden genoemd als de partijen met de beste campagne.

Welke partij heeft de beste campagne gevoerd voor dit referendum?

verticaal gepercentageerd	Base	Stemt nu							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50Plus
SP	19%	19%	7%	19%	9%	13%	54%	13%	31%
D66	19%	5%	25%	22%	51%	33%	11%	30%	22%
PVV	12%	41%	5%	4%	1%	0%	2%	3%	8%
Partij voor de Dieren	3%	4%	0%	1%	1%	0%	2%	2%	2%
een andere politieke partij	12%	4%	13%	19%	8%	20%	3%	16%	9%
Geen enkele	22%	17%	26%	24%	19%	19%	14%	21%	11%
Weet niet/geen antwoord	17%	13%	25%	13%	13%	14%	16%	17%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Dit is een overzicht van wat de kiezers vervelend of lastig vonden aan dit specifieke referendum.

Wat vond u vervelend of lastig aan dit specifieke referendum?

	Base	Stemt nu							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50Plus
Dat niet bekend was, wat met de uitkomst wordt gedaan	42%	56%	35%	25%	19%	25%	47%	31%	37%
Dat initiatiefnemers andere bedoelingen hebben met het referendum	42%	5%	47%	53%	70%	84%	38%	73%	26%
Dat argumenten in de campagnes gebruikt werden, die niets of weinig met het onderwerp te maken hadden	37%	14%	37%	44%	57%	58%	30%	59%	18%
Dat het verdrag betref waar de 1e en 2e kamer reeds over hebben beslist.	35%	39%	38%	43%	42%	28%	30%	27%	17%
Het onderwerp was te complex	31%	8%	32%	45%	47%	46%	23%	54%	14%
De opkomstdrempel van 30%	26%	29%	19%	19%	30%	34%	25%	24%	23%
Het onderwerp betref niet of nauwelijks de Nederlandse burger	19%	7%	26%	25%	30%	22%	13%	26%	21%
Dat het verdrag eigenlijk al in werking had moeten zijn getreden	15%	5%	20%	22%	32%	26%	6%	18%	10%
Niets	5%	10%	3%	2%	4%	2%	7%	1%	22%
Weet niet/geen antwoord	2%	3%	2%	0%	1%	0%	7%	0%	0%
Totaal	254%	176%	259%	278%	332%	325%	226%	313%	188%

En dit vonden de kiezers goed aan dit referendum.

Wat vond u goed aan dit specifieke referendum?

	Base	Stemt nu							
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	GrLnks	50Plus
Dat burgers het initiatief hierin hebben genomen	48%	69%	32%	36%	32%	30%	58%	23%	52%
Men zich kon uitspreken over de koers van de EU	32%	51%	27%	23%	12%	11%	42%	9%	40%
Dat men de EU een halt kon toeroepen	27%	54%	10%	15%	3%	6%	33%	2%	35%
De gevoerde discussie over het onderwerp	24%	26%	22%	22%	24%	14%	25%	24%	8%
Dat men Oekraïne een halt kon toeroepen	15%	32%	7%	5%	1%	2%	21%	1%	13%
Dat iedereen recht had op subsidie	4%	3%	3%	2%	7%	2%	7%	2%	0%
Niets	27%	3%	40%	40%	50%	53%	13%	60%	15%
Weet niet/geen antwoord	2%	1%	2%	2%	1%	4%	2%	1%	1%
Totaal	179%	239%	143%	145%	130%	122%	201%	122%	164%

Ten slotte is er bekeken wat de kenmerken zijn van de voor- en tegenstemmers. Vrouwen stemden meer tegen dan mannen. De leeftijdsklasse tussen 35 en 64 meer dan de jongeren en ouderen. Ook bij deze verkiezingen zien we grote verschillen naar opleidingsniveau. Hoog opgeleiden waren in meerderheid voor en laag opgeleiden waren in grote meerderheid tegen. Weer een sterke aanwijzing van de grote verschillen in opvattingen tussen hoog- en laag opgeleiden.

Uitslag naar geslacht en leeftijd

	Allen	Geslacht		Leeftijd					
		Man	Vrouw	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Voor	38%	42%	34%	54%	42%	29%	31%	32%	44%
Tegen	61%	57%	65%	45%	57%	69%	68%	68%	55%
Blanco	1%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Uitslag naar opleiding en inkomen

	Allen	Opleiding				Inkomen			
		Hoog	Mid.+	Mid.-	Laag	Hoog	Mid.+	Mid.-	Laag
Voor	38%	58%	50%	33%	22%	47%	36%	36%	37%
Tegen	61%	41%	49%	66%	77%	52%	63%	63%	62%
Blanco	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ook zien we forse verschillen naar krant, die men leest. Telegraaflezers hebben in overgrote mate tegengestemd. Volkskrant-, NRC- en Trouwlezers in overgrote mate voor.

Uitslag naar krant die men leest

	Allen	Krant die men leest						
		Telegraaf	AD	Volkskrant	NRC	Trouw	Reg. Krant	Geen
Voor	38%	20%	33%	66%	65%	67%	32%	36%
Tegen	61%	79%	68%	32%	33%	30%	67%	64%
Blanco	1%	1%	0%	2%	2%	3%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%